

զաւորին, որ ի լուր ամենայն հանդիսին առաջ թէ՛ անցայ ի հարիւր թուման մուղաղայէ՞ղ՝ զոր տայիք ի դիւան թաղաւորին, այսուհետեւ կայէ՞ք աղատ եւ աղօթեցէ՞ք՝ վասն մերոյս կենաց եւ յաջողութեան: Յայնժամ Խօջայ Նաղարն՝ եւ Մովսէս վարդապետն՝ եւ ամենայն իշխանքն՝ համարածեալ զձեռս իւրեանց, ի ձայն գոհութեան օրհնեցին զԱստուած եւ զթաղաւորն եւ ուրախութեամբ արձակեալք յերեսաց ատենին՝ զնացին ի տեղիս իւրեանց: Այնուհետեւ Մովսէս վարդապետն եւ Խօջայ Նաղարն, հանապազօր չըջնլով ի դրունս իշխանաց, եւ առ վերակացուս դիւանական մատենից, եւ առ զծաղիրսն, եւ այնքան աշխատեցան, մինչ զի յամենայն մատենից ուր եւ գրեալ կայր բանն այն, յամենայնէ հանեալ արտաքսեցին»:

«Եւ ապա գրեաց միւս եւս արդայ Խօջայ Նաղարն եւ մատոյց առաջի թաղաւորին խնդրելով՝ զի տացէ նամոս թաղաւորական կնքով վասն բառնալոյ հարիւր թուման մուղաղային, այլ եւ ընդ նմին խնդրեաց յարքայէ տալ իշխանութիւն կաթողիկոսութեան Մովսէս վարդապետին: Եւ արքայ Շահնշէֆի կատարեաց զամենայն խնդիրս նոցա. զի ետ նոմոս թաղաւորական կնքով աղղու եւ հատու բանիւ, թէ բարձի զհարիւր թուման մուղաղէն, զոր ի մերոց թաղաւորաց եղեալ էր ի վերայ Աթոռոյն ձերոյ էջմիածնի. այլ եւ ետու զհրաման կաթողիկոսութեան Մովսէսի վարդապետին ըստ հայցուածոյ ամենայն աղղին Հայոց»: (38):

Հ. Ակինեան, որ աչքի առջեւ ունեցած է բուն Ղուկաս Գառնեցիի յիշատակարանը (այժմ էջմիածնայ պետական մատենադարանին մէջ ձեռագիր թիւ 2372, 1631-էն) Մովսէսի կաթողիկոսութեան համար աւելի մանրամասնութիւններ կուտայ. «Հայ ժողովրդեան ընդհանուր փառաքին ծանօթ Խօջայ Նաղար, 1628-ին(*) վերջերը, երբ Մովսէս վարդապետ

Սպահան կը գտնուէր 100 թուման հարկը բառնալու համար Շահ Սէֆիի կաթողիկոսական հարցը.— 'Այրս այս մեծաշուք եւ փառաւոր լիցի մեզ կաթողիկոս եւ խալիֆայ — խնդրեց Շահէն Խօջայ Նաղար, որ ունէր բազում համարձակութիւն առաջի թաղաւորաց Պարսից: Սիրով ընդ առաջ եկաւ Շահը հայ ժողովրդեան փառաքին. առժամայն ոսկի մատակարարեալ ետ հրաման թէ՛ 'Սա լիցի առաջնորդ աղղին հայոց, եւ որպէս կամեսցէ այնպէս վարեացէ զհայրապետական իշխանութիւն իւր»: (39)

1636-ին մեռաւ Խօջայ Նաղար: Տէր Յովհաննանց կը գրէ.

«Գերեզման Խօջայ Նաղարի կայ ի գերեզմանատան աղղատոհմի իւրեանց ի հասարակաց հանգստարանի Զուղայու, ունենալով զներքոյ յիշատակեալն դամբանագիր:

Ա՛ իմ աննման Խօջա որ չկայ յաշխարհս քեզ նման,

Դու էիր իշխան բարի եւ քո փառքդ յոյժ գանաղան:

Ամէն թաղաւորք երկրի Պարսնայք Սուլթան եւ Խան,

Սիրով պատուէրին զքաղ մանաւանդ Շահարաս արքայն:

Երբ վերին կոչողն եհաս՝ հրաւիրեց ի հողուոց կայան,

Զհողիղ ի քէն բաժանեցիր եւ մնաց մարմինդ քո ունայն.

Անունդ քո Նաղար կոչի որ ասի ծաղիկ պատուական:

Ամքդ է Ժ. Ե. Բ. գերութեան:

Վէժս այս կափարիչ եղեալ մինչ ի կէտ մեծի գալստեան:

Քրիստոսի անճառ տեսոյն յամենայն ժամ լինես արժան:

Ամէն: Թիւն 1085 (1636)» (40)

Խօջայ Նաղարի մեծազորութիւնները, իրաւացի կամ յերկրածոյ, իր մահուընէ վերջ կը շարունակուէին յիշուիլ: Ֆրանսացի ու-

(38) Անդ՝ էջ 309-311:

*) Հ. Ակինեանի հոս տուած 1628 թուականը սխալ է եւ պէտք է ճշդել 1629-ի, որուն յունուարին մեռաւ Շահ Ապպաս Մեծ, եւ նոյն տարին անոր յաջորդեց Շահ Սէֆի:

(39) Մովսէս Գ. Տաթևացի, էջ 126-127:

(40) «Պատ. Նոր Զուղայու», — էջ 89: